

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Мірошніченко Валентини Іванівни

на дисертацію **Колодій Олени Сергіївни**

**«Формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних
закладів у позааудиторній діяльності»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

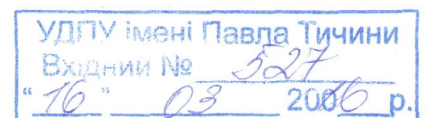
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Становлення особистості молодого працівника аграрної сфери – це багатогранний процес, результатом якого є не тільки сукупність професійних знань, умінь і навичок, але й моральний та духовний образ майбутнього трудівника, його ставлення до навколишньої дійсності, до суспільства, до держави, його громадянська позиція, соціальна свідомість, патріотизм.

Дисертаційне дослідження Колодій Олени Сергіївни, присвячене питанням узагальнення теоретичних основ формування патріотизму та вивчення практики виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності, не може залишатися без належної уваги широкої громадськості. В результатах роботи з цієї тематики зацікавлені як вчені-педагоги, організатори освітньо-виховної роботи, так і широкий загаль фахівців, професійна діяльність яких спрямована на формування патріотизму молоді, здатної глибоко сприймати, правильно оцінювати і примножувати матеріальні та духовні цінності українського народу.

За безумовної важливості досліджень сучасних учених окреслена тематика залишається недостатньо розробленою щодо потреб нової педагогічної реальності.

Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які виявила Олена Сергіївна в процесі опрацювання літературних джерел, зокрема, між:

– суспільною потребою утвердження патріотизму в студентській молоді та недостатнім використанням можливостей позааудиторної роботи у аграрних вищих навчальних закладах;

– необхідністю формування патріотизму майбутніх фахівців аграрного профілю та відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов забезпечення цього процесу у позааудиторній діяльності;

– сучасними вимогами до удосконалення змісту, форм і методів патріотичного виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів та реальним станом його науково-методичного забезпечення.

Дисертація виконана відповідно до плану комплексної теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка “Морально-етичні засади формування зростаючої особистості” (державний реєстраційний № 0112U000174).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 22.02.2008 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 3 від 25.03.2008 р.).

2. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

полягає в тому, що:

– *вперше* обґрунтовано педагогічні умови формування патріотизму студентів аграрних ВНЗ у позааудиторній діяльності (формування позитивної мотивації до позааудиторної діяльності як засобу патріотичного виховання та професійного зростання фахівців аграрного профілю; поєднання наявного позитивного досвіду у виховному середовищі вищого навчального закладу з пошуком нових форм і напрямів позааудиторної діяльності, адекватних

сучасним ціннісним орієнтаціям студентської молоді; розвиток студентського самоврядування, інститутів колективної студентської самоорганізації, клубної діяльності як особливої сфери життєдіяльності студентської молоді); розроблено модель формування зазначеного феномену; визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, емоційний, діяльнісний, рефлексивний), показники та охарактеризовано рівні (високий, середній, низький) сформованості патріотизму;

– *уточнено* сутність поняття “формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності” (цілеспрямований складний процес введення молодих людей у систему вартостей демократичного суспільства, підготовку їх до участі у розв’язанні сьогоденних і перспективних завдань держави, до виконання функцій трудівника, господаря, громадського діяча, захисника Вітчизни через включення до пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, предметно-трудової, громадсько-корисної, науково-дослідницької, соціально-комунікативної позааудиторної діяльності та використання системи ефективних форм і методів її організації);

– *удосконалено* форми та види позааудиторної діяльності як засобу формування патріотизму в майбутніх фахівців;

– *подальшого розвитку* набули зміст та методи патріотичного виховання студентів аграрних ВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні у виховний процес науково-обґрунтованих методичних рекомендацій “Від пізнання культури рідного краю до патріотизму студентів-аграрників” та навчально-методичного посібника “Виховання патріотизму у студентів аграрних ВНЗ”; змісту, форм і методів формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності.

Сформульовані теоретичні та практичні положення можуть бути реалізовані у діяльності науково-педагогічних працівників аграрних та інших ВНЗ. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для розширення змісту курсів “Теорія і методика виховання у ВНЗ”, у розробленні програм і посібників з організаційно-методичного забезпечення позааудиторної виховної діяльності.

Результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес Полтавської державної аграрної академії (довідка № 01-07-1321 від 12.01.2015 р.), Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Національного університету біоресурсів та природокористування України (протокол № 9 від 17.01.2015 р.), Житомирського національного агроекологічного університету (протокол № 3 від 23.09.2015 р.).

3. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, кожний з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і методики виховання, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Аналіз тексту дисертації та автореферату свідчить, що дисертанткою опрацьована достатня кількість літературних джерел, що позначилося на глибокому аналізі теоретичних основ проблеми.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, гіпотезу, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження; відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – “Формування патріотизму в студентів аграрних ВНЗ як науково-педагогічна проблема” – здійснено категоріальний аналіз основних понять дослідження: “патріотизм”, “патріотизм студентів аграрних ВНЗ”, “формування патріотизму студентів аграрних ВНЗ у позааудиторній діяльності”, здійснено ретроспективний аналіз проблеми патріотичного

виховання; охарактеризовано освітньо-розвивальний й виховний ресурсний потенціал позааудиторної діяльності студентів аграрних ВНЗ.

Заслуговує на схвалення здійснений аналіз підходів до трактування патріотизму: персоніфікований, особовий, релігійний, державний, національний, визначення патріотизму як найважливішого духовного надбання особистості, що характеризує вищий рівень її розвитку і виявляється в активно-діяльній самореалізації на благо Вітчизни, особистісного саморозвитку та є однією з основних умов ефективного функціонування суспільства й держави.

У другому розділі – “Діагностика сформованості патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів” – визначено структурні компоненти патріотизму, визначено критерії, показники та рівні сформованості патріотизму в студентів аграрних ВНЗ; висвітлено організацію та методику проведення констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Не можна не погодитись з позицією дисертантки щодо визначення структурних компонентів патріотизму студентів аграрних ВНЗ: ціннісно-мотиваційного; когнітивного; емоційно-почуттєвого; діяльнісно-практичного; рефлексивно-оціночного, а також виокремлення для виявлення рівнів сформованості патріотизму критеріїв (*мотиваційного; когнітивного; емоційного; діяльнісного; рефлексивного*) та їх показників.

У третьому розділі – “Оптимізація процесу формування патріотизму студентів аграрних ВНЗ у позааудиторній діяльності” – розроблено й апробовано модель формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів; обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності; проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Імпонує, що авторську модель було розроблено на основі системного моделювання: атрибутивного, структурного, організаційного та функціонального. Заслугує на схвалення орієнтація моделі на конкретну мету: формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності.

Одержані дисертанткою під час експериментального дослідження дані підтверджують ефективність розробленої моделі. Достовірність теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження О. С. Колодій підтверджується якісним та кількісним аналізом результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту, наочно ілюструється таблицями, що надає висновкам, теоретичним положенням, практичним результатам логічності та переконливості.

Загальні висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження.

4. Аналіз змісту автореферату. Кількість віддрукованих праць за темою дисертації (17 публікацій (15 одноосібних), з них 8 відображають основні наукові результати, 5 – апробаційного характеру, 4 – додатково відображають наукові результати дисертації) дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методику дослідження, наукові результати і основні висновки.

Автореферат дисертаційної роботи відповідає змісту дисертації. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті, відображені у дисертаційній роботі.

5. Дискусійні положення та зауваження до роботи. Є всі підстави для високої оцінки дисертаційного дослідження Пономарьової Галини Федорівни як самостійної та завершеної праці, проте доцільно висловити окремі побажання, вказати на дискусійні моменти та неточності.

1. На с. 67 дисертації зазначено, що “почуття патріотизму є явищем історичним, воно формується в різні історичні епохи і в різних народів й постає невід’ємною складовою суспільної свідомості у період формування націй і створення національних держав”. Враховуючи сьогодишню українську реальність, постреволюційний патріотичний підйом, формування нового українця, що діє на основі національних і європейських цінностей, консолідацію суспільства в умовах бойових дій на сході, доречно було більше уваги приділити вихованню дівої відповідальності за долю Батьківщини, майбутнє народу, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, готовності до участі у боротьбі із зовнішньою загрозою. Хоча на с. 154–155 авторкою згадуються такі заходи. Так, наприклад, у додатку Р (с. 275) до особистої бесіди з ветераном другої світової війни можна було б додати бесіду з учасником АТО. Додаток Б (Програма спецкурсу “Від пізнання культури рідного краю до патріотизму студентів-аграрників”) збагатити відомостями про полтавчан-героїв Майдану, волонтерів, воїнів, що віддали своє життя, захищаючи суверенітет і територіальну цілісність України.

2. Робота виграла би, якби авторка провела аналіз не лише законодавчої бази, але й наукової літератури з окресленої тематики останніх двох років, зокрема дисертаційних досліджень Я. Бойка, О. Жаровської, Н. Кузьменко, Н. Лебедевої, Г. Хітрової.

3. З огляду на обрання Україною курсу на євроінтеграцію, у тому числі в освітній сфері, авторці бажано було б опрацювати відповідні зарубіжні джерела та провести порівняльний аналіз формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів – вітчизняних та закордонних.

4. У науковій новизні (с. 9 дисертації та с. 4 автореферату) зазначено, що модель формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних

закладів у позааудиторній діяльності включає мету, теоретичні підходи, принципи, суб'єкти виховної діяльності, педагогічні умови, етапи, зміст, форми, методи, критерії, показники, рівні. У висновках (с. 182 дисертації та с. 16 автореферату) сказано, що авторська модель включає мету, завдання, зміст, види позааудиторної діяльності, форми, методи та результат. Представлена на рисунку модель (с. 123 дисертації та с. 11 автореферату) більше відповідає її опису, поданому у висновках, ніж у науковій новизні, хоча вони мають співпадати. Наукова цінність роботи була б вищою, якби у розробленій моделі авторка вказала суб'єкти виховної діяльності, етапи цього процесу, критерії, показники та рівні сформованості патріотизму студентів аграрних ВНЗ.

5. У підрозділі 3.2 (с. 130 дисертації) зазначається, що в основу реалізації першої педагогічної умови покладено вивчення спецкурсу «Від пізнання культури рідного краю до патріотизму студентів-аграрників». Водночас, спецкурс призначений для студентів IV курсу. Тому не зовсім зрозумілим є, як відбувається реалізації першої педагогічної умови стосовно студентів I – III курсів, чи впливає фахова спеціалізація на зміст спецкурсу. Тим більше, що метою спецкурсу (додаток Б) було поглиблення і розширення знань про культуру минулого і нашого сьогодення, про роль видатних політичних діячів, діячів культури, науки та про визначні історичні пам'ятки в Україні й у Полтавському регіоні, а також поглиблення особистісних знань та вмінь для розвитку почуття патріотизму, що становить актуальність для студентів усіх курсів навчання різних спеціальностей.

6. Загальні висновки і оцінка дисертації. Зазначені зауваження можна розглядати у полемічно-дискусійному плані, вони не знижують загальної цінності наукової роботи.

Дисертаційна робота Колодій Олени Сергіївни є актуальним, завершеним, самостійним дослідженням, що відзначається науковою новизною, має теоретичне і практичне значення. У процесі роботи над

